

Temat lekcji	Wymagania edukacyjne z przyrody dla klasy VI a niezbędne do uzyskania poszczególnych śródrocznych ocen klasyfikacyjnych				
	Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń , który nie spełnił wymagań przewidzianych na ocenę dopuszczającą.				
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
Dział 1 – Życie w glebie i wodzie					
1. Poznajesz rodzaje gleb	wyjaśnia, co to jest gleba, wskazuje na przykładowym profilu glebowym warstwę próchniczną.	wymienia czynniki, od których zależy rodzaj gleby, rysuje schematyczny profil glebowy.	wyjaśnia etapy powstawania gleby, opisuje poziomy glebowe na schematycznym profilu glebowym, wymienia rodzaj gleby w zależności od skały macierzystej.	opisuje znaczenie gleby jako bogactwa naturalnego, podaje różnice między glebą leśną a glebą wykorzystywaną pod uprawy rolnicze.	rozpoznaje rodzaje gleb na podstawie ich profili.
2. Jakie organizmy żyją w glebie?	podaje znaczenie gleby dla roślin, zwierząt i ludzi, wymienia organizmy żyjące w glebie, wyjaśnia, dlaczego nie wolno wypalać traw.	określa znaczenie warstwy próchnicznej dla żyzności gleby, prezentuje wybrane organizmy glebowe.	określa rolę dżdżownic w podnoszeniu żyzności gleby, podaje argumenty przeciwko wypalaniu traw.	uzasadnia, dlaczego dżdżownice zasługują na ochronę, wyjaśnia, dlaczego po przeprowadzonej obserwacji organizmy należy wypuścić w tym samym miejscu, skąd zostały pobrane.	wyjaśnia, jak gruzełkowata budowa gleby wpływa na życie roślin.

<p>3. Jakie organizmy żyją w wodach słodkich?</p>	<p>wymienia różnice między środowiskiem wodnym a środowiskiem lądowym, podaje przykłady zwierząt wód słodkich w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem ryb.</p>	<p>na wybranych przykładach przedstawia przystosowania roślin do życia w wodzie, rozpoznaje pospolite organizmy słodkowodne.</p>	<p>podaje przykłady słodkowodnych bezkręgowców, opisuje strefy występowania roślin w jeziorze.</p>	<p>wykazuje różnice w warunkach życia w wodzie i na lądzie, wynikające z warunków środowiska, określa, czym jest plankton i jakie jest jego znaczenie.</p>	<p>opisuje strefy występowania roślin w jeziorze, podaje przykład łańcucha pokarmowego w środowisku słodkowodnym.</p>
<p>4. Bezkręgowce – zwierzęta o prostej budowie, żyjące w różnych środowiskach</p>	<p>zalicza dżdżownice i pijawki do pierścienic, a ślimaki i małże do mięczaków, krótko charakteryzuje skorupiaki, pajęczaki i owady.</p>	<p>opisuje narządy oddechowe skorupiaków, pajęczaków i owadów, klasyfikuje pospolitych przedstawicieli bezkręgowców (okazy lub na rysunkach) do odpowiednich grup.</p>	<p>opisuje sposoby wymiany gazowej ślimaków i małżów, wymienia cechy charakterystyczne poznanych grup zwierząt.</p>	<p>porównuje skorupiaki, pajęczaki i owady.</p>	<p>opisuje przebieg rozwoju owadów.</p>
<p>5. Ryby to zwierzęta wodne</p>	<p>wskazuje najważniejsze przystosowania ryb do życia w środowisku wodnym, podaje przykłady ryb słodkowodnych i morskich</p>	<p>wyjaśnia, co to znaczy, że ryby są zmiennocieplne.</p>	<p>podaje przykłady ryb kostnych i chrzęstnych.</p>	<p>opisuje przebieg rozmnażania się ryb.</p>	<p>wyjaśnia zasadę działania pęcherza pławnego.</p>

	występujących w Polsce.				
6. Płazy to zwierzęta wodno-łądowe	podaje przykłady płazów bezogonowych i ogoniastych występujących w Polsce, wymienia cechy przystosowujące płazy do życia w wodzie i na lądzie.	odróżnia płazy od innych zwierząt na podstawie charakterystycznych cech.	opisuje przebieg rozmnażania się i rozwoju płazów.	uzasadnia konieczność ochrony płazów.	wykazuje związek między elementami budowy ciała płazów a środowiskami, w których żyją te zwierzęta.

<p>7. Powtórzenie działu „Życie w glebie i wodzie”</p>	<p>podaje przykłady organizmów żyjących w glebie, podaje przykłady roślin wodnych, rozróżnia ryby i płazy.</p>	<p>porównuje warunki życia w wodzie i na lądzie, rozróżnia i podaje charakterystyczne cechy pierścienic, mięczaków, skorupiaków, pajęczaków i owadów, wymienia cechy charakterystyczne ryb i płazów świadczące o przystosowaniu do życia w określonych środowiskach.</p>	<p>rozpoznaje pospolite gatunki ryb (z podziałem na słodkowodne i morskie) oraz płazów, porównuje budowę ryb i płazów.</p>	<p>porównuje głębę biellicową, brunatną i czarnoziem, omawia strefowość życia w wodzie, porównuje poznane grupy bezkręgowców.</p>	<p>porównuje rozmnażanie się oraz rozwój ryb i płazów.</p>
<p>Dział 2 – Różnorodność organizmów lądowych</p>					
<p>8. Warunki życia na lądzie</p>	<p>wymienia typowe cechy środowisk lądowych.</p>	<p>opisuje warunki świetlne i temperaturowe na lądzie, podaje przykłady wpływu temperatury na życie organizmów lądowych.</p>	<p>porównuje warunki życia na lądzie i w wodzie, podaje przykłady wpływu rodzaju podłoża na życie organizmów.</p>	<p>podaje przykłady zależności organizmów lądowych od światła.</p>	<p>uzasadnia, że środowiska lądowe są różnorodne pod względem panujących warunków.</p>

9. Dlaczego rośliny nasienne dominują na lądach?	podaje przykłady roślin okrytonasiennych wykorzystywanych przez człowieka,	rozpoznaje sosnę, świerk i jodłę.	wykazuje zróżnicowanie roślin okrytonasiennych.	uzasadnia korzyści płynące dla roślin z wytworzenia nasion i owoców.	porównuje rośliny okrytonasienne i nagonasienne.
10. Mchy i paprocie to także rośliny lądowe	odróżnia mchy i paprocie na podstawie budowy zewnętrznej.	opisuje budowę i rolę poszczególnych części mchu, opisuje rolę organów paproci.	charakteryzuje torfowce.	podaje przykłady paprotników chronionych, rozpoznaje i krótko charakteryzuje widłaki oraz skrzypy.	opisuje powstawanie i znaczenie torfowisk.
11. W jaki sposób gady przystosowały się do życia na lądzie?	podaje charakterystyczne cechy gadów, wymienia gady występujące w Polsce.	wymienia grupy gadów.	wskazuje różnice między gadami a płazami.	wykazuje, że rozmnażanie się i rozwój gadów stanowią przystosowanie do życia na lądzie.	uzasadnia konieczność ochrony gadów, podaje przykłady gadów kopalnych.
12. Jak ptaki przystosowały się do lotu?	wymienia cechy budowy zewnętrznej ptaka świadczące o przystosowaniu do lotu.	podaje przykłady polskich ptaków występujących w różnych środowiskach, przedstawia budowę jaja ptaka.	wyjaśnia, na czym polega stałocieplność i jakie korzyści wynikają z niej dla zwierząt.	opisuje rozmnażanie się i rozwój ptaków.	wskazuje cechy budowy wewnętrznej ptaka świadczące o przystosowaniu do lotu.
13. Poznajesz ssaki – kręgowce	podaje przykłady ssaków żyjących	opisuje pokrycie ciała ssaków,	podaje cechy świadczące o tym, że	porównuje torbacze, stekowce i łożyskowce.	wykazuje różnorodność ssaków.

karmiące młode mlekiem	w różnych środowiskach.	wymienia cechy charakterystyczne ssaków.	człowiek jest ssakiem.		
14. Powtórzenie działu „Różnorodność organizmów lądowych”	rozdziela rośliny okrytonasienne, nagonasienne, paprocie i mchy, rozpoznaje pospolite rośliny nagonasienne i okrytonasienne, rozdziela gady, ptaki i ssaki.	opisuje warunki życia na lądzie, opisuje przystosowania ptaków do lotu, wymienia typowe cechy gadów, ptaków i ssaków.	porównuje warunki życia na lądzie i w wodzie, porównuje rośliny nagonasienne i okrytonasienne, porównuje gady, ptaki i ssaki.	porównuje mchy i paprocie.	wykazuje związek między rozwojem zarodkowym gadów, ptaków i ssaków a uniezależnieniem tych zwierząt od środowiska wodnego.
Dział 3 – Funkcjonowanie organizmów					
15. Poznajesz czynności życiowe organizmów	wymienia podstawowe czynności życiowe organizmów.	wskazuje, w jaki sposób jego organizm wykonuje czynności życiowe.	krótko omawia poszczególne czynności życiowe.	wyjaśnia na przykładach, na czym polega reagowanie na bodźce.	wskazuje różnice w realizacji czynności życiowych między roślinami a zwierzętami.
16. Jakie są sposoby odżywiania się organizmów?	wymienia sposoby odżywiania się organizmów, ze wskazaniem, u których grup organizmów występują.	porównuje odżywianie się samożywne i cudzożywne.	opisuje przebieg fotosyntezy, uwzględnia rolę chlorofilu, wyjaśnia znaczenie procesu fotosyntezy.	opisuje znaczenie roślin w życiu człowieka.	podaje, jakie organizmy są głównymi producentami na lądach i w wodach.
17. Zwierzęta są przystosowane do	podaje przykłady roślinożerców	na dowolnie wybranych	opisuje różnorodność przystosowań	charakteryzuje płożożerców	wskazuje różnice między pokarmem

<p>pobierania różnorodnego pokarmu</p>	<p>i mięsożerców z najbliższego otoczenia.</p>	<p>przykładach ptaka i ssaka roślinożernego oraz ptaka i ssaka mięsożernego wskazuje ich przystosowania do zdobywania pokarmu.</p>	<p>mięsożerców i roślinożerców do zdobywania pokarmu.</p>	<p>i planktonożerców – ich przystosowania do zdobycia pokarmu, podaje przykłady egzotycznych roślinożerców i mięsożerców, prawidłowo określając kontynent, na którym żyją.</p>	<p>roślinnym a zwierzęcym i wynikające z tego konsekwencje dla roślinożerców.</p>
<p>18. Co łączy spalanie i oddychanie?</p>	<p>wymienia składniki powietrza, zalicza spalanie do przemian nieodwracalnych, opisuje zjawiska towarzyszące spalaniu.</p>	<p>podaje przykłady materiałów energetycznych, a wśród nich tłuszcze roślinne i zwierzęce, określa znaczenie tlenu jako gazu podtrzymującego spalanie, wymienia wspólne produkty spalania i oddychania.</p>	<p>wykazuje doświadczalnie, że czynnikiem niezbędnym do spalania jest tlen, określa produkty spalania paliw ciekłych i stałych przy swobodnym dostępie powietrza.</p>	<p>uzasadnia, że spalanie jest źródłem energii, określa produkty spalania paliw ciekłych i stałych w warunkach niedoboru powietrza.</p>	<p>identyfikuje doświadczalnie produkty spalania i oddychania: dwutlenek węgla, parę wodną oraz podaje ich nazwy.</p>
<p>19. Dzięki czemu organizmy uzyskują energię?</p>	<p>podaje przykłady zwierząt prowadzących wymianę gazową za pomocą płuc i skrzeli.</p>	<p>wyjaśnia, co jest celem oddychania, uzasadnia, że wszystkie organizmy muszą oddychać.</p>	<p>podaje, co jest niezbędne do oddychania komórkowego i co powstaje w wyniku</p>	<p>określa sposób wykonywania wymiany gazowej przez rośliny, wykazuje, że oddychanie jest</p>	<p>dostrzega analogię między oddychaniem a spalaniem (np. drewna lub węgla).</p>

			tego procesu.	związane z odżywianiem się.	
20. Sposoby rozmnażania się organizmów	wyjaśnia, co jest celem rozmnażania się, podaje przykłady gatunków organizmów żyjących w najbliższym otoczeniu.	określa, jaka jest istota rozmnażania płciowego.	podaje przykłady sposobów bezpłciowego rozmnażania się, wykazuje, że rośliny, podobnie jak zwierzęta, rozmnażają się płciowo.	porównuje rozmnażanie się płciowe i bezpłciowe.	uzasadnia, dlaczego pewne organizmy należą do jednego gatunku, a inne nie.
21. Powtórzenie działu „Funkcjonowanie organizmów”	wymienia czynności życiowe organizmów, podaje przykłady narządów wymiany gazowej.	określa cel poszczególnych czynności życiowych organizmów, podaje skład powietrza.	określa, czym jest gatunek, wyjaśnia różnicę między samożywnością a cudzożywnością, wyjaśnia różnicę między rozmnażaniem płciowym a bezpłciowym.	opisuje przebieg fotosyntezy, podaje, co jest potrzebne do spalania i co powstaje w jego wyniku, porównuje sposoby wykonywania czynności życiowych przez rośliny i zwierzęta.	porównuje oddychanie i spalanie.
Dział 4 – Planeta Ziemia					
22. Słońce jest gwiazdą, dzięki której istniejemy	wyjaśnia założenia teorii heliocentrycznej Mikołaja Kopernika, wymienia planety Układu Słonecznego,	opisuje hipotezę dotyczącą powstania Układu Słonecznego, wymienia planety Układu Słonecznego,	uzasadnia, że dzięki Słońcu może istnieć życie na Ziemi, opisuje ruch planet Układu Słonecznego.	opisuje budowę Układu Słonecznego, wymienia powody, dla których Pluton przestał być uznawany za	porównuje historyczne hipotezy (poglądy) dotyczące Układu Słonecznego.

	opisuje przyczyny powstawania zaćmienia Słońca.	w kolejności od Słońca, dzieli je na skaliste i gazowe.		planetę.	
23. Poznajesz planety Układu Słonecznego	wskazuje na schemacie układu planet wybraną przez nauczyciela planetę, opisuje wybraną planetę Układu Słonecznego.	wymienia cechy klimatu wybranej planety skalistej i wyjaśnia, dlaczego nie rozwinęło się na niej życie.	charakteryzuje planety Układu Słonecznego.	porównuje cechy klimatu wybranej planety i Ziemi oraz wyjaśnia, dlaczego panują na niej warunki niesprzyjające życiu.	opisuje różne obiekty astronomiczne.
24. Z czego jest zbudowana Ziemia?	wymienia warstwy budujące Ziemię, rozróżnia przedmioty wykonane z materiałów o właściwościach metalicznych i niemetalicznych.	charakteryzuje substancje metaliczne i niemetaliczne, określa zastosowanie wybranych materiałów o właściwościach metalicznych.	krótko charakteryzuje warstwy budujące Ziemię, posługując się graficznym schematem budowy Ziemi.	wykreśla, według opisu, diagram słupkowy rozpowszechnienia niektórych substancji prostych (pierwiastków głównych) budujących skorupę ziemską.	uzasadnia podział substancji budujących skorupę ziemską na proste i złożone.
25. Globus jest modelem Ziemi	wskazuje na globusie bieguny oraz oś ziemską, rozróżnia południki i równoleżniki.	wymienia rodzaje globusów.	wskazuje na globusie półkulę północną i południową oraz wschodnią i zachodnią, podaje cechy południków i równoleżników.	uzasadnia, że globus jest dobrym modelem naszej planety.	wymienia cechy poznanych globusów, wyjaśnia, jakie znaczenie dla życia na Ziemi ma nachylenie osi ziemskiej do płaszczyzny obrotu.
26. Dlaczego występują noce i dni?	definiuje ruch obrotowy Ziemi, wymienia dzień i noc	wyjaśnia termin górowanie Słońca, wyjaśnia, że na Ziemi	wyjaśnia obserwowane zjawisko pozornego ruchu gwiazd na	uzasadnia wprowadzenie w niektórych państwach	oblicza godzinę czasu lokalnego na podstawie długości geograficznej,

	jako skutek ruchu obrotowego.	występują strefy czasowe oraz słoneczny (lokalny) i czas urzędowy.	niebie, wyjaśnia zjawisko powstawania dnia i nocy jako następstwo ruchu obrotowego Ziemi, wyjaśnia znaczenie utworzenia stref czasowych.	czasu urzędowego, na podstawie mapy stref czasowych w atlasie odczytuje różnice czasu w różnych miejscach na Ziemi.	opisuje pozostałe (nieujęte w podręczniku) skutki ruchu obrotowego Ziemi.
27. Jakie są następstwa ruchu obiegowego Ziemi?	definiuje ruch obiegowy Ziemi, podaje jego czas trwania, wymienia jego najważniejszy skutek – występowanie pór roku.	wymienia daty rozpoczęcia pór roku, wyjaśnia terminy równonoc i przesilenie, wyjaśnia, dlaczego co 4 lata luty ma 29 dni, wymienia i wskazuje na mapie strefy oświetlenia Ziemi.	posługuje się terminami: zwrotnik Raka, zwrotnik Koziorożca, koła podbiegunowe; wskazuje je na globusie.	wskazuje rysunek przedstawiający położenie Ziemi w stosunku do Słońca w dniach przesilen i równonocy, wyjaśnia, w jaki sposób położenie Słońca w stosunku do osi ziemskiej warunkuje oświetlenie Ziemi, rozpoznaje i wskazuje rysunki przedstawiające położenie Ziemi w stosunku do Słońca w dniach rozpoczynających pory roku.	samodzielnie wykonuje rysunki przedstawiające położenie Słońca i Ziemi w dniach rozpoczęcia pór roku, wyjaśnia zależność pór roku od wysokości Słońca nad widnokretem.

<p>28. Poznajesz lądy i oceany</p>	<p>nazywa i wskazuje na globusie oraz mapie kontynenty i oceany, wskazuje na mapie świata przykładową wyspę, półwysep, archipelag wysp.</p>	<p>wyjaśnia terminy linia brzegowa rozwinięta i nierozwinięta, rozpoznaje na mapie linię brzegową rozwiniętą i nierozwiniętą, podaje nazwę: największego, najmniejszego, najzimniejszego i najcieplejszego kontynentu.</p>	<p>wyjaśnia termin wszechocean, wyjaśnia znaczenie terminów: wyspa, półwysep, przylądek, zatoka, cieśnina, określa, bez mapy, półkulę, na której leży dany kontynent.</p>	<p>opisuje budowę dna oceanicznego, wskazuje na mapie: szelf, stok kontynentalny, rów oceaniczny, grzbiet oceaniczny, wymienia czynniki mające wpływ na zasolenie mórz i oceanów.</p>	<p>wyjaśnia, w jaki sposób dany czynnik wpływa na zmianę zasolenia mórz i oceanów (zwiększa zasolenie czy zmniejsza i dlaczego).</p>
<p>29. Największy, najmniejszy, najcieplejszy, najzimniejszy ...</p>	<p>wskazuje poszczególne kontynenty na globusie, mapie ściennej świata oraz mapie w atlasie, wymienia i wskazuje na mapie oceany i morza oblewające poszczególne kontynenty.</p>	<p>wskazuje i odczytuje z mapy nazwy większych wysp, półwyspów, cieśnin i mórz przybrzeżnych każdego kontynentu, rozpoznaje rodzaj linii brzegowej przy różnych kontynentach i uzasadnia swój wybór,</p>	<p>wskazuje na mapie granice między Afryką a Europą i Afryką a Azją oraz między innymi kontynentami, wskazuje na mapie świata Australię.</p>	<p>opisuje położenie Australii w stosunku do innych kontynentów, uzasadnia różnice we florze i faunie między Australią a innymi kontynentami (relikty i endemity), podaje powierzchnię kontynentów – od największego do najmniejszego.</p>	<p>wymienia przykładowe (największe) państwa leżące na poszczególnych kontynentach, wskazuje na mapie (wymienione przez nauczyciela) większe krainy geograficzne, rzeki i jeziora oraz obiekty na różnych kontynentach.</p>
		<p>wskazuje na mapie obiekty na różnych</p>			<p>analizuje, porównuje mapy tematyczne</p>

		kontynentach, podaje czy jest to kraina geograficzna, wyspa, półwysep i inne.			różnych kontynentów, wyciąga wnioski.
30. Poznajesz życie w oceanach	podaje przykłady morskich organizmów samożywnych i cudzożywnych, opisuje przystosowania zwierząt do życia w głębinach oceanicznych.	wyjaśnia, co to jest plankton, wymienia czynniki niezbędne do zachodzenia procesu fotosyntezy.	opisuje przystosowania organizmów do życia w strefie przybrzeżnej i toni wodnej, układa prosty łańcuch pokarmowy występujący w oceanie.	wyjaśnia różnice w sposobie odżywiania się fitoplanktonu i zooplanktonu, wyjaśnia, jak odżywiają się organizmy w głębinach oceanicznych.	układa prosty łańcuch pokarmowy występujący w głębinach oceanicznych, porównuje warunki panujące w poszczególnych strefach.
31. Podróże pomagają lepiej poznać świat	opisuje najdawniejsze odkrycia geograficzne, które przyczyniły się do zmiany sposobu myślenia o Ziemi, opisuje wyprawy Kolumba i Magellana.	wymienia dwa nazwiska Polaków, którzy przyczynili się do poznania różnych zakątków kuli ziemskiej, wskazuje na mapie trasy wybranych podróżników.	ocenia znaczenie podróży Kolumba i Magellana dla rozwoju myśli geograficznej,	wyjaśnia, dlaczego wiek XV i XVI nazwano erą wielkich odkryć geograficznych opowiada o zdobywcach biegunów ziemskich, podaje ich nazwiska.	ocenia znaczenie ery wielkich odkryć geograficznych dla rozwoju świata, ocenia znaczenie odkryć geograficznych dla tempa rozwoju świata w wieku XX i XXI.

<p>32. Powtórzenie działu „Planeta Ziemia”</p>	<p>wyjaśnia założenia teorii heliocentrycznej Mikołaja Kopernika, definiuje ruchy Ziemi (obrotowy i obiegowy), wymienia najważniejsze konsekwencje ruchów Ziemi, nazywa i wskazuje na globusie i mapie kontynenty i oceany oraz pokazuje przykładową wyspę, półwysep, archipelag, wskazuje kontynent: największy, najmniejszy, najcieplejszy, najzimniejszy.</p>	<p>wyjaśnia, dlaczego na Ziemi występują: czas lokalny, czas słoneczny i czas urzędowy, wyjaśnia terminy: górowanie, przesilenie i równonoc. wymienia i wskazuje na mapie strefy oświetlenia Ziemi, rozpoznaje linię brzegową rozwiniętą i linię brzegową nierozwiniętą, opowiada o najdawniejszych oraz późniejszych odkryciach geograficznych, które przyczyniły się do zmiany sposobu myślenia o Ziemi oraz o wyprawie Kolumba i Magellana.</p>	<p>wyjaśnia konsekwencje ruchów Ziemi, wyjaśnia znaczenie utworzenia stref czasowych oraz uzasadnia wprowadzenie czasu urzędowego, posługuje się terminami: zwrotnik Raka, zwrotnik Koziorożca, koła podbiegunowe; wskazuje je na globusie, wskazuje na mapie granice między Afryką a Europą i Afryką a Azją oraz między innymi kontynentami.</p>	<p>wyjaśnia, w jaki sposób położenie Słońca w stosunku do osi ziemskiej warunkuje oświetlenie Ziemi, rozpoznaje i wskazuje rysunki przedstawiające położenie Ziemi w stosunku do Słońca w dniach rozpoczynających pory roku, wyjaśnia zależność pór roku od wysokości Słońca nad widnokręgiem, wyjaśnia budowę dna oceanicznego oraz pojęcie wszechoceanu, wymienia czynniki mające wpływ na zasolenie mórz i oceanów, analizuje, porównuje mapy tematyczne różnych kontynentów, wyciąga wnioski, ocenia znaczenie odkryć geograficznych</p>	<p>na podstawie mapy stref czasowych w atlasie odczytuje różnice czasu w różnych miejscach na Ziemi, opisuje pozostałe (nieujęte w podręczniku) skutki ruchu obrotowego Ziemi, samodzielnie wykonuje rysunki przedstawiające położenie Słońca i Ziemi w dniach rozpoczęcia pór roku, wyjaśnia, w jaki sposób dany czynnik wpływa na zmianę zasolenia mórz i oceanów (zwiększa zasolenie czy zmniejsza i dlaczego).</p>
---	--	--	---	--	--

				dla tempa rozwoju świata.	
Dział 5 – Krajobrazy Ziemi					
33. Klimaty na Ziemi układają się strefowo	wymienia i wskazuje na mapie strefy klimatyczne, określa w przybliżeniu położenie strefy roślinnej w stosunku do równika.	wymienia strefy roślinne występujące na Ziemi, określa położenie strefy klimatycznej i roślinnej w stosunku do innych stref.	charakteryzuje strefy klimatyczne, opisuje strefy roślinne występujące na kuli ziemskiej, wymienia strefy leśne i bezleśne.	wskazuje różnice między strefami klimatycznymi i roślinnymi i je uzasadnia, podaje przykłady wpływu różnych czynników przyrodniczych na powstawanie stref roślinnych, uzasadnia różnice między strefami klimatycznymi.	uzasadnia występowanie krajobrazów astrefowych, podaje przykłady krajobrazów astrefowych.

<p>34. W pobliżu równika rośnie wilgotny las równikowy</p>	<p>wskazuje na mapie świata obszary występowania wilgotnych lasów równikowych, podaje przykłady organizmów żyjących w wilgotnym lesie równikowym.</p>	<p>wymienia cechy klimatu typowego dla obszarów zajmowanych przez wilgotne lasy równikowe, prezentuje prostą zależność pokarmową występującą w wilgotnym lesie równikowym.</p>	<p>opisuje klimat wilgotnych lasów równikowych i związane z nim warunki życia organizmów.</p>	<p>interpretuje dane dotyczące średnich miesięcznych opadów i temperatury powietrza przedstawione na wykresie.</p>	<p>prezentuje bogactwo roślin i zwierząt żyjących w wilgotnych lasach równikowych różnych kontynentów.</p>
<p>35. Na Ziemi są „morza traw” – sawanny</p>	<p>wskazuje na mapie świata obszary zajmowane przez sawanny, podaje przykłady organizmów zamieszkujących sawanny.</p>	<p>wymienia charakterystyczne cechy klimatu sawann, opisuje przystosowania organizmów do życia na obszarach trawiastych, prezentuje prostą zależność pokarmową występującą na sawannie.</p>	<p>interpretuje dane przedstawione na wykresie dotyczące średnich miesięcznych opadów i temperatury powietrza.</p>	<p>opisuje klimat obszarów trawiastych – sawann oraz związane z nim warunki życia organizmów.</p>	<p>wskazuje obszary sawann na różnych kontynentach.</p>
<p>36. Stepy przypominają ogromne łąki</p>	<p>podaje przykłady organizmów zamieszkujących step,</p>	<p>wskazuje na mapie świata występowanie obszarów</p>	<p>interpretuje dane przedstawione na wykresie dotyczące</p>	<p>opisuje klimat obszarów trawiastych – prerii, pampy, stepu,</p>	<p>charakteryzuje obszary trawiaste różnych kontynentów.</p>

	pampę, prerię.	zajmowanych przez obszary trawiaste klimatu umiarkowanego, prezentuje prostą zależność pokarmową występującą na stepie, pampie lub prerii.	średnich miesięcznych opadów i temperatury powietrza, wymienia charakterystyczne cechy klimatu obszarów zajmowanych przez step, pampę, prerię.	puszty oraz związane z nim warunki życia organizmów, wyjaśnia, dlaczego obecnie obszary trawiaste – stepy – są nazywane spichlerzem świata.	
--	----------------	--	--	---	--

Temat lekcji	Wymagania edukacyjne z przyrody dla klasy VI a niezbędne do uzyskania poszczególnych rocznych ocen klasyfikacyjnych				
	Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń , który nie spełnił wymagań przewidzianych na ocenę dopuszczającą.				
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
Dział 1 – Życie w glebie i wodzie					
1. Poznajesz rodzaje gleb	wyjaśnia, co to jest gleba, wskazuje na przykładowym profilu glebowym warstwę próchniczną.	wymienia czynniki, od których zależy rodzaj gleby, rysuje schematyczny profil glebowy.	wyjaśnia etapy powstawania gleby, opisuje poziomy glebowe na schematycznym profilu glebowym, wymienia rodzaj gleby w zależności od skały	opisuje znaczenie gleby jako bogactwa naturalnego, podaje różnice między glebą leśną a glebą wykorzystywaną pod uprawy rolnicze.	rozpoznaje rodzaje gleb na podstawie ich profili.

			macierzystej.		
2. Jakie organizmy żyją w glebie?	podaje znaczenie gleby dla roślin, zwierząt i ludzi, wymienia organizmy żyjące w glebie, wyjaśnia, dlaczego nie wolno wypalać traw.	określa znaczenie warstwy próchnicznej dla żyzności gleby, prezentuje wybrane organizmy glebowe.	określa rolę dżdżownic w podnoszeniu żyzności gleby, podaje argumenty przeciwko wypalaniu traw.	uzasadnia, dlaczego dżdżownice zasługują na ochronę, wyjaśnia, dlaczego po przeprowadzonej obserwacji organizmy należy wypuścić w tym samym miejscu, skąd zostały pobrane.	wyjaśnia, jak gruzełkowata budowa gleby wpływa na życie roślin.
3. Jakie organizmy żyją w wodach słodkich?	wymienia różnice między środowiskiem wodnym a środowiskiem lądowym, podaje przykłady zwierząt wód słodkich w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem ryb.	na wybranych przykładach przedstawia przystosowania roślin do życia w wodzie, rozpoznaje pospolite organizmy słodkowodne.	podaje przykłady słodkowodnych bezkręgowców, opisuje strefy występowania roślin w jeziorze.	wykazuje różnice w warunkach życia w wodzie i na lądzie, wynikające z warunków środowiska, określa, czym jest plankton i jakie jest jego znaczenie.	opisuje strefy występowania roślin w jeziorze, podaje przykład łańcucha pokarmowego w środowisku słodkowodnym.
4. Bezkręgowce – zwierzęta o prostej budowie, żyjące w różnych środowiskach	zalicza dżdżownice i pijawki do pierścienic, a ślimaki i małże do mięczaków, krótko charakteryzuje skorupiaki, pajęczaki i owady.	opisuje narządy oddechowe skorupiaków, pajęczaków i owadów, klasyfikuje pospolitych przedstawicieli	opisuje sposoby wymiany gazowej ślimaków i małżów, wymienia cechy charakterystyczne poznanych grup zwierząt.	porównuje skorupiaki, pajęczaki i owady.	opisuje przebieg rozwoju owadów.

		bezkęgowców (okazy lub na rysunkach) do odpowiednich grup.			
5. Ryby to zwierzęta wodne	wskazuje najważniejsze przystosowania ryb do życia w środowisku wodnym, podaje przykłady ryb słodkowodnych i morskich występujących w Polsce.	wyjaśnia, co to znaczy, że ryby są zmiennocieplne.	podaje przykłady ryb kostnych i chrzęstnych.	opisuje przebieg rozmnażania się ryb.	wyjaśnia zasadę działania pęcherza pławnego.
6. Płazy to zwierzęta wodno-łądowe	podaje przykłady płazów bezogonowych i ogoniastych występujących w Polsce, wymienia cechy przystosowujące płazy do życia w wodzie i na lądzie.	odróżnia płazy od innych zwierząt na podstawie charakterystycznych cech.	opisuje przebieg rozmnażania się i rozwoju płazów.	uzasadnia konieczność ochrony płazów.	wykazuje związek między elementami budowy ciała płazów a środowiskami, w których żyją te zwierzęta.

<p>7. Powtórzenie działu „Życie w glebie i wodzie”</p>	<p>podaje przykłady organizmów żyjących w glebie, podaje przykłady roślin wodnych, rozróżnia ryby i płazy.</p>	<p>porównuje warunki życia w wodzie i na lądzie, rozróżnia i podaje charakterystyczne cechy pierścienic, mięczaków, skorupiaków, pajęczaków i owadów, wymienia cechy charakterystyczne ryb i płazów świadczące o przystosowaniu do życia w określonych środowiskach.</p>	<p>rozpoznaje pospolite gatunki ryb (z podziałem na słodkowodne i morskie) oraz płazów, porównuje budowę ryb i płazów.</p>	<p>porównuje głębę bielicową, brunatną i czarnoziem, omawia strefowość życia w wodzie, porównuje poznane grupy bezkręgowców.</p>	<p>porównuje rozmnażanie się oraz rozwój ryb i płazów.</p>
<p>Dział 2 – Różnorodność organizmów lądowych</p>					
<p>8. Warunki życia na lądzie</p>	<p>wymienia typowe cechy środowisk lądowych.</p>	<p>opisuje warunki świetlne i temperaturowe na lądzie, podaje przykłady wpływu temperatury na życie organizmów lądowych.</p>	<p>porównuje warunki życia na lądzie i w wodzie, podaje przykłady wpływu rodzaju podłoża na życie organizmów.</p>	<p>podaje przykłady zależności organizmów lądowych od światła.</p>	<p>uzasadnia, że środowiska lądowe są różnorodne pod względem panujących warunków.</p>

9. Dlaczego rośliny nasienne dominują na lądach?	podaje przykłady roślin okrytonasiennych wykorzystywanych przez człowieka,	rozpoznaje sosnę, świerk i jodłę.	wykazuje zróżnicowanie roślin okrytonasiennych.	uzasadnia korzyści płynące dla roślin z wytworzenia nasion i owoców.	porównuje rośliny okrytonasienne i nagonasienne.
10. Mchy i paprocie to także rośliny lądowe	odróżnia mchy i paprocie na podstawie budowy zewnętrznej.	opisuje budowę i rolę poszczególnych części mchu, opisuje rolę organów paproci.	charakteryzuje torfowce.	podaje przykłady paprotników chronionych, rozpoznaje i krótko charakteryzuje widłaki oraz skrzypy.	opisuje powstawanie i znaczenie torfowisk.
11. W jaki sposób gady przystosowały się do życia na lądzie?	podaje charakterystyczne cechy gadów, wymienia gady występujące w Polsce.	wymienia grupy gadów.	wskazuje różnice między gadami a płazami.	wykazuje, że rozmnażanie się i rozwój gadów stanowią przystosowanie do życia na lądzie.	uzasadnia konieczność ochrony gadów, podaje przykłady gadów kopalnych.
12. Jak ptaki przystosowały się do lotu?	wymienia cechy budowy zewnętrznej ptaka świadczące o przystosowaniu do lotu.	podaje przykłady polskich ptaków występujących w różnych środowiskach, przedstawia budowę jaja ptaka.	wyjaśnia, na czym polega stałocieplność i jakie korzyści wynikają z niej dla zwierząt.	opisuje rozmnażanie się i rozwój ptaków.	wskazuje cechy budowy wewnętrznej ptaka świadczące o przystosowaniu do lotu.
13. Poznajesz ssaki – kręgowce	podaje przykłady ssaków żyjących	opisuje pokrycie ciała ssaków,	podaje cechy świadczące o tym, że	porównuje torbacze, stekowce i łożyskowce.	wykazuje różnorodność ssaków.

karmiące młode mlekiem	w różnych środowiskach.	wymienia cechy charakterystyczne ssaków.	człowiek jest ssakiem.		
14. Powtórzenie działu „Różnorodność organizmów lądowych”	rozdziela rośliny okrytonasienne, nagonasienne, paprocie i mchy, rozpoznaje pospolite rośliny nagonasienne i okrytonasienne, rozdziela gady, ptaki i ssaki.	opisuje warunki życia na lądzie, opisuje przystosowania ptaków do lotu, wymienia typowe cechy gadów, ptaków i ssaków.	porównuje warunki życia na lądzie i w wodzie, porównuje rośliny nagonasienne i okrytonasienne, porównuje gady, ptaki i ssaki.	porównuje mchy i paprocie.	wykazuje związek między rozwojem zarodkowym gadów, ptaków i ssaków a uniezależnieniem tych zwierząt od środowiska wodnego.
Dział 3 – Funkcjonowanie organizmów					
15. Poznajesz czynności życiowe organizmów	wymienia podstawowe czynności życiowe organizmów.	wskazuje, w jaki sposób jego organizm wykonuje czynności życiowe.	krótko omawia poszczególne czynności życiowe.	wyjaśnia na przykładach, na czym polega reagowanie na bodźce.	wskazuje różnice w realizacji czynności życiowych między roślinami a zwierzętami.
16. Jakie są sposoby odżywiania się organizmów?	wymienia sposoby odżywiania się organizmów, ze wskazaniem, u których grup organizmów występują.	porównuje odżywianie się samożywne i cudzożywne.	opisuje przebieg fotosyntezy, uwzględnia rolę chlorofilu, wyjaśnia znaczenie procesu fotosyntezy.	opisuje znaczenie roślin w życiu człowieka.	podaje, jakie organizmy są głównymi producentami na lądach i w wodach.
17. Zwierzęta są przystosowane do	podaje przykłady roślinożerców	na dowolnie wybranych	opisuje różnorodność przystosowań	charakteryzuje płożożerców	wskazuje różnice między pokarmem

<p>pobierania różnorodnego pokarmu</p>	<p>i mięsożerców z najbliższego otoczenia.</p>	<p>przykładach ptaka i ssaka roślinożernego oraz ptaka i ssaka mięsożernego wskazuje ich przystosowania do zdobywania pokarmu.</p>	<p>mięsożerców i roślinożerców do zdobywania pokarmu.</p>	<p>i planktonożerców – ich przystosowania do zdobycia pokarmu, podaje przykłady egzotycznych roślinożerców i mięsożerców, prawidłowo określając kontynent, na którym żyją.</p>	<p>roślinnym a zwierzęcym i wynikające z tego konsekwencje dla roślinożerców.</p>
<p>18. Co łączy spalanie i oddychanie?</p>	<p>wymienia składniki powietrza, zalicza spalanie do przemian nieodwracalnych, opisuje zjawiska towarzyszące spalaniu.</p>	<p>podaje przykłady materiałów energetycznych, a wśród nich tłuszcze roślinne i zwierzęce, określa znaczenie tlenu jako gazu podtrzymującego spalanie, wymienia wspólne produkty spalania i oddychania.</p>	<p>wykazuje doświadczalnie, że czynnikiem niezbędnym do spalania jest tlen, określa produkty spalania paliw ciekłych i stałych przy swobodnym dostępie powietrza.</p>	<p>uzasadnia, że spalanie jest źródłem energii, określa produkty spalania paliw ciekłych i stałych w warunkach niedoboru powietrza.</p>	<p>identyfikuje doświadczalnie produkty spalania i oddychania: dwutlenek węgla, parę wodną oraz podaje ich nazwy.</p>
<p>19. Dzięki czemu organizmy uzyskują energię?</p>	<p>podaje przykłady zwierząt prowadzących wymianę gazową za pomocą płuc i skrzeli.</p>	<p>wyjaśnia, co jest celem oddychania, uzasadnia, że wszystkie organizmy muszą oddychać.</p>	<p>podaje, co jest niezbędne do oddychania komórkowego i co powstaje w wyniku</p>	<p>określa sposób wykonywania wymiany gazowej przez rośliny, wykazuje, że oddychanie jest</p>	<p>dostrzega analogię między oddychaniem a spalaniem (np. drewna lub węgla).</p>

			tego procesu.	związane z odżywianiem się.	
20. Sposoby rozmnażania się organizmów	wyjaśnia, co jest celem rozmnażania się, podaje przykłady gatunków organizmów żyjących w najbliższym otoczeniu.	określa, jaka jest istota rozmnażania płciowego.	podaje przykłady sposobów bezpłciowego rozmnażania się, wykazuje, że rośliny, podobnie jak zwierzęta, rozmnażają się płciowo.	porównuje rozmnażanie się płciowe i bezpłciowe.	uzasadnia, dlaczego pewne organizmy należą do jednego gatunku, a inne nie.
21. Powtórzenie działu „Funkcjonowanie organizmów”	wymienia czynności życiowe organizmów, podaje przykłady narządów wymiany gazowej.	określa cel poszczególnych czynności życiowych organizmów, podaje skład powietrza.	określa, czym jest gatunek, wyjaśnia różnicę między samożywnością a cudzożywnością, wyjaśnia różnicę między rozmnażaniem płciowym a bezpłciowym.	opisuje przebieg fotosyntezy, podaje, co jest potrzebne do spalania i co powstaje w jego wyniku, porównuje sposoby wykonywania czynności życiowych przez rośliny i zwierzęta.	porównuje oddychanie i spalanie.
Dział 4 – Planeta Ziemia					
22. Słońce jest gwiazdą, dzięki której istniejemy	wyjaśnia założenia teorii heliocentrycznej Mikołaja Kopernika, wymienia planety Układu Słonecznego,	opisuje hipotezę dotyczącą powstania Układu Słonecznego, wymienia planety Układu Słonecznego,	uzasadnia, że dzięki Słońcu może istnieć życie na Ziemi, opisuje ruch planet Układu Słonecznego.	opisuje budowę Układu Słonecznego, wymienia powody, dla których Pluton przestał być uznawany za	porównuje historyczne hipotezy (poglądy) dotyczące Układu Słonecznego.

	opisuje przyczyny powstawania zaćmienia Słońca.	w kolejności od Słońca, dzieli je na skaliste i gazowe.		planetę.	
23. Poznajesz planety Układu Słonecznego	wskazuje na schemacie układu planet wybraną przez nauczyciela planetę, opisuje wybraną planetę Układu Słonecznego.	wymienia cechy klimatu wybranej planety skalistej i wyjaśnia, dlaczego nie rozwinęło się na niej życie.	charakteryzuje planety Układu Słonecznego.	porównuje cechy klimatu wybranej planety i Ziemi oraz wyjaśnia, dlaczego panują na niej warunki niesprzyjające życiu.	opisuje różne obiekty astronomiczne.
24. Z czego jest zbudowana Ziemia?	wymienia warstwy budujące Ziemię, rozróżnia przedmioty wykonane z materiałów o właściwościach metalicznych i niemetalicznych.	charakteryzuje substancje metaliczne i niemetaliczne, określa zastosowanie wybranych materiałów o właściwościach metalicznych.	krótko charakteryzuje warstwy budujące Ziemię, posługując się graficznym schematem budowy Ziemi.	wykreśla, według opisu, diagram słupkowy rozpowszechnienia niektórych substancji prostych (pierwiastków głównych) budujących skorupę ziemską.	uzasadnia podział substancji budujących skorupę ziemską na proste i złożone.
25. Globus jest modelem Ziemi	wskazuje na globusie bieguny oraz oś ziemską, rozróżnia południki i równoleżniki.	wymienia rodzaje globusów.	wskazuje na globusie półkulę północną i południową oraz wschodnią i zachodnią, podaje cechy południków i równoleżników.	uzasadnia, że globus jest dobrym modelem naszej planety.	wymienia cechy poznanych globusów, wyjaśnia, jakie znaczenie dla życia na Ziemi ma nachylenie osi ziemskiej do płaszczyzny obrotu.
26. Dlaczego występują noce i dni?	definiuje ruch obrotowy Ziemi, wymienia dzień i noc	wyjaśnia termin górowanie Słońca, wyjaśnia, że na Ziemi	wyjaśnia obserwowane zjawisko pozornego ruchu gwiazd na	uzasadnia wprowadzenie w niektórych państwach	oblicza godzinę czasu lokalnego na podstawie długości geograficznej,

	jako skutek ruchu obrotowego.	występują strefy czasowe oraz słoneczny (lokalny) i czas urzędowy.	niebie, wyjaśnia zjawisko powstawania dnia i nocy jako następstwo ruchu obrotowego Ziemi, wyjaśnia znaczenie utworzenia stref czasowych.	czasu urzędowego, na podstawie mapy stref czasowych w atlasie odczytuje różnice czasu w różnych miejscach na Ziemi.	opisuje pozostałe (nieujęte w podręczniku) skutki ruchu obrotowego Ziemi.
27. Jakie są następstwa ruchu obiegowego Ziemi?	definiuje ruch obiegowy Ziemi, podaje jego czas trwania, wymienia jego najważniejszy skutek – występowanie pór roku.	wymienia daty rozpoczęcia pór roku, wyjaśnia terminy równonoc i przesilenie, wyjaśnia, dlaczego co 4 lata luty ma 29 dni, wymienia i wskazuje na mapie strefy oświetlenia Ziemi.	posługuje się terminami: zwrotnik Raka, zwrotnik Koziorożca, koła podbiegunowe; wskazuje je na globusie.	wskazuje rysunek przedstawiający położenie Ziemi w stosunku do Słońca w dniach przesilen i równonocy, wyjaśnia, w jaki sposób położenie Słońca w stosunku do osi ziemskiej warunkuje oświetlenie Ziemi, rozpoznaje i wskazuje rysunki przedstawiające położenie Ziemi w stosunku do Słońca w dniach rozpoczynających pory roku.	samodzielnie wykonuje rysunki przedstawiające położenie Słońca i Ziemi w dniach rozpoczęcia pór roku, wyjaśnia zależność pór roku od wysokości Słońca nad widnokretem.

<p>28. Poznajesz lądy i oceany</p>	<p>nazywa i wskazuje na globusie oraz mapie kontynenty i oceany, wskazuje na mapie świata przykładową wyspę, półwysep, archipelag wysp.</p>	<p>wyjaśnia terminy linia brzegowa rozwinięta i nierozwinięta, rozpoznaje na mapie linię brzegową rozwiniętą i nierozwiniętą, podaje nazwę: największego, najmniejszego, najzimniejszego i najcieplejszego kontynentu.</p>	<p>wyjaśnia termin wszechocean, wyjaśnia znaczenie terminów: wyspa, półwysep, przylądek, zatoka, cieśnina, określa, bez mapy, półkulę, na której leży dany kontynent.</p>	<p>opisuje budowę dna oceanicznego, wskazuje na mapie: szelf, stok kontynentalny, rów oceaniczny, grzbiet oceaniczny, wymienia czynniki mające wpływ na zasolenie mórz i oceanów.</p>	<p>wyjaśnia, w jaki sposób dany czynnik wpływa na zmianę zasolenia mórz i oceanów (zwiększa zasolenie czy zmniejsza i dlaczego).</p>
<p>29. Największy, najmniejszy, najcieplejszy, najzimniejszy ...</p>	<p>wskazuje poszczególne kontynenty na globusie, mapie ściennej świata oraz mapie w atlasie, wymienia i wskazuje na mapie oceany i morza oblewające poszczególne kontynenty.</p>	<p>wskazuje i odczytuje z mapy nazwy większych wysp, półwyspów, cieśnin i mórz przybrzeżnych każdego kontynentu, rozpoznaje rodzaj linii brzegowej przy różnych kontynentach i uzasadnia swój wybór,</p>	<p>wskazuje na mapie granice między Afryką a Europą i Afryką a Azją oraz między innymi kontynentami, wskazuje na mapie świata Australię.</p>	<p>opisuje położenie Australii w stosunku do innych kontynentów, uzasadnia różnice we florze i faunie między Australią a innymi kontynentami (relikty i endemity), podaje powierzchnię kontynentów – od największego do najmniejszego.</p>	<p>wymienia przykładowe (największe) państwa leżące na poszczególnych kontynentach, wskazuje na mapie (wymienione przez nauczyciela) większe krainy geograficzne, rzeki i jeziora oraz obiekty na różnych kontynentach.</p>
		<p>wskazuje na mapie obiekty na różnych</p>			<p>analizuje, porównuje mapy tematyczne</p>

		kontynentach, podaje czy jest to kraina geograficzna, wyspa, półwysep i inne.			różnych kontynentów, wyciąga wnioski.
30. Poznajesz życie w oceanach	podaje przykłady morskich organizmów samożywnych i cudzożywnych, opisuje przystosowania zwierząt do życia w głębinach oceanicznych.	wyjaśnia, co to jest plankton, wymienia czynniki niezbędne do zachodzenia procesu fotosyntezy.	opisuje przystosowania organizmów do życia w strefie przybrzeżnej i toni wodnej, układa prosty łańcuch pokarmowy występujący w oceanie.	wyjaśnia różnice w sposobie odżywiania się fitoplanktonu i zooplanktonu, wyjaśnia, jak odżywiają się organizmy w głębinach oceanicznych.	układa prosty łańcuch pokarmowy występujący w głębinach oceanicznych, porównuje warunki panujące w poszczególnych strefach.
31. Podróże pomagają lepiej poznać świat	opisuje najdawniejsze odkrycia geograficzne, które przyczyniły się do zmiany sposobu myślenia o Ziemi, opisuje wyprawy Kolumba i Magellana.	wymienia dwa nazwiska Polaków, którzy przyczynili się do poznania różnych zakątków kuli ziemskiej, wskazuje na mapie trasy wybranych podróżników.	ocenia znaczenie podróży Kolumba i Magellana dla rozwoju myśli geograficznej,	wyjaśnia, dlaczego wiek XV i XVI nazwano erą wielkich odkryć geograficznych opowiada o zdobywcach biegunów ziemskich, podaje ich nazwiska.	ocenia znaczenie ery wielkich odkryć geograficznych dla rozwoju świata, ocenia znaczenie odkryć geograficznych dla tempa rozwoju świata w wieku XX i XXI.

<p>32. Powtórzenie działu „Planeta Ziemia”</p>	<p>wyjaśnia założenia teorii heliocentrycznej Mikołaja Kopernika, definiuje ruchy Ziemi (obrotowy i obiegowy), wymienia najważniejsze konsekwencje ruchów Ziemi, nazywa i wskazuje na globusie i mapie kontynenty i oceany oraz pokazuje przykładową wyspę, półwysep, archipelag, wskazuje kontynent: największy, najmniejszy, najcieplejszy, najzimniejszy.</p>	<p>wyjaśnia, dlaczego na Ziemi występują: czas lokalny, czas słoneczny i czas urzędowy, wyjaśnia terminy: górowanie, przesilenie i równonoc. wymienia i wskazuje na mapie strefy oświetlenia Ziemi, rozpoznaje linię brzegową rozwiniętą i linię brzegową nierozwiniętą, opowiada o najdawniejszych oraz późniejszych odkryciach geograficznych, które przyczyniły się do zmiany sposobu myślenia o Ziemi oraz o wyprawie Kolumba i Magellana.</p>	<p>wyjaśnia konsekwencje ruchów Ziemi, wyjaśnia znaczenie utworzenia stref czasowych oraz uzasadnia wprowadzenie czasu urzędowego, posługuje się terminami: zwrotnik Raka, zwrotnik Koziorożca, koła podbiegunowe; wskazuje je na globusie, wskazuje na mapie granice między Afryką a Europą i Afryką a Azją oraz między innymi kontynentami.</p>	<p>wyjaśnia, w jaki sposób położenie Słońca w stosunku do osi ziemskiej warunkuje oświetlenie Ziemi, rozpoznaje i wskazuje rysunki przedstawiające położenie Ziemi w stosunku do Słońca w dniach rozpoczynających pory roku, wyjaśnia zależność pór roku od wysokości Słońca nad widnokręgiem, wyjaśnia budowę dna oceanicznego oraz pojęcie wszechoceanu, wymienia czynniki mające wpływ na zasolenie mórz i oceanów, analizuje, porównuje mapy tematyczne różnych kontynentów, wyciąga wnioski, ocenia znaczenie odkryć geograficznych</p>	<p>na podstawie mapy stref czasowych w atlasie odczytuje różnice czasu w różnych miejscach na Ziemi, opisuje pozostałe (nieujęte w podręczniku) skutki ruchu obrotowego Ziemi, samodzielnie wykonuje rysunki przedstawiające położenie Słońca i Ziemi w dniach rozpoczęcia pór roku, wyjaśnia, w jaki sposób dany czynnik wpływa na zmianę zasolenia mórz i oceanów (zwiększa zasolenie czy zmniejsza i dlaczego).</p>
---	--	--	---	--	--

				dla tempa rozwoju świata.	
Dział 5 – Krajobrazy Ziemi					
33. Klimaty na Ziemi układają się strefowo	wymienia i wskazuje na mapie strefy klimatyczne, określa w przybliżeniu położenie strefy roślinnej w stosunku do równika.	wymienia strefy roślinne występujące na Ziemi, określa położenie strefy klimatycznej i roślinnej w stosunku do innych stref.	charakteryzuje strefy klimatyczne, opisuje strefy roślinne występujące na kuli ziemskiej, wymienia strefy leśne i bezleśne.	wskazuje różnice między strefami klimatycznymi i roślinnymi i je uzasadnia, podaje przykłady wpływu różnych czynników przyrodniczych na powstawanie stref roślinnych, uzasadnia różnice między strefami klimatycznymi.	uzasadnia występowanie krajobrazów astrefowych, podaje przykłady krajobrazów astrefowych.

<p>34. W pobliżu równika rośnie wilgotny las równikowy</p>	<p>wskazuje na mapie świata obszary występowania wilgotnych lasów równikowych, podaje przykłady organizmów żyjących w wilgotnym lesie równikowym.</p>	<p>wymienia cechy klimatu typowego dla obszarów zajmowanych przez wilgotne lasy równikowe, prezentuje prostą zależność pokarmową występującą w wilgotnym lesie równikowym.</p>	<p>opisuje klimat wilgotnych lasów równikowych i związane z nim warunki życia organizmów.</p>	<p>interpretuje dane dotyczące średnich miesięcznych opadów i temperatury powietrza przedstawione na wykresie.</p>	<p>prezentuje bogactwo roślin i zwierząt żyjących w wilgotnych lasach równikowych różnych kontynentów.</p>
<p>35. Na Ziemi są „morza traw” – sawanny</p>	<p>wskazuje na mapie świata obszary zajmowane przez sawanny, podaje przykłady organizmów zamieszkujących sawanny.</p>	<p>wymienia charakterystyczne cechy klimatu sawann, opisuje przystosowania organizmów do życia na obszarach trawiastych, prezentuje prostą zależność pokarmową występującą na sawannie.</p>	<p>interpretuje dane przedstawione na wykresie dotyczące średnich miesięcznych opadów i temperatury powietrza.</p>	<p>opisuje klimat obszarów trawiastych – sawann oraz związane z nim warunki życia organizmów.</p>	<p>wskazuje obszary sawann na różnych kontynentach.</p>
<p>36. Stepy przypominają ogromne łąki</p>	<p>podaje przykłady organizmów zamieszkujących step,</p>	<p>wskazuje na mapie świata występowanie obszarów</p>	<p>interpretuje dane przedstawione na wykresie dotyczące</p>	<p>opisuje klimat obszarów trawiastych – prerii, pampy, stepu,</p>	<p>charakteryzuje obszary trawiaste różnych kontynentów.</p>

	pampę, prerię.	zajmowanych przez obszary trawiaste klimatu umiarkowanego, prezentuje prostą zależność pokarmową występującą na stepie, pampie lub prerii.	średnich miesięcznych opadów i temperatury powietrza, wymienia charakterystyczne cechy klimatu obszarów zajmowanych przez step, pampę, prerię.	puszty oraz związane z nim warunki życia organizmów, wyjaśnia, dlaczego obecnie obszary trawiaste – stepy – są nazywane spichlerzem świata.	
37. Poznajesz wielkie pustynie świata	wskazuje na mapie świata obszary pustynne, podaje przykłady organizmów zamieszkujących pustynie.	wymienia cechy klimatu obszarów pustynnych na podstawie interpretacji wykresu klimatycznego, opisuje przystosowania organizmów do życia na pustyni.	rozpoznaje na ilustracjach i nazywa rodzaje pustyń.	opisuje klimat pustyń i związane z nim warunki życia organizmów.	prezentuje fragmenty literatury opisujące krajobraz i warunki życia na pustyniach różnych kontynentów.
38. Poznajesz okolice Morza Śródziemnego	wskazuje na mapie obszar basenu Morza Śródziemnego, krótko (3–4 zdania), na podstawie mapy, opisuje ukształtowanie terenu wokół Morza Śródziemnego.	wyjaśnia termin makia, wymienia przykładowe rośliny strefy śródziemnomorskiej, wymienia ważniejsze miasta leżące	uzasadnia, dlaczego świat zwierzęcy w krajobrazie śródziemnomorskim jest ubogi, wymienia zwierzęta tej strefy.	analizuje wykresy klimatyczne i charakteryzuje klimat śródziemnomorski, wyjaśnia, jak zmieniła się roślinność tego regionu na przestrzeni wieków.	ocenia zmiany krajobrazu naturalnego w basenie Morza Śródziemnego w kontekście szybkiego rozwoju turystyki, powodującego zagrożenie dla

		w krajobrazie śródziemnomorskim, uzasadnia, dlaczego jest to rejon atrakcyjny dla turystów.			środowiska.
39. Cechy charakterystyczne krajobrazu wysokogórskiego	wskazuje na mapie ogólnogeograficznej obszar Alp, wymienia atrakcje turystyczne Alp.	opisuje krajobraz gór wysokich w porównaniu z górami niskimi, np. Świętokrzyskimi poznanymi w klasie 5., opisuje klimat Alp, po stronie północnej i południowej, wyjaśnia termin granica wieloletniego śniegu.	wymienia państwa, na których obszarze leżą Alpy, określa, którą część kraju zajmują, opisuje piętra roślinne w Alpach w porównaniu z piętrami roślinnymi w Tatrach (podobieństwa i różnice), podaje przykładowe rośliny w danym piętrze.	wyjaśnia, dlaczego Alpy nazywamy barierą klimatyczną, wyjaśnia przyczyny różnic w klimacie na stokach południowych i północnych Alp, wyjaśnia etapy powstawania lodu lodowcowego w kotłach lodowcowych w Alpach, wyjaśnia powstawanie jeziorów lodowcowych.	ocenia szanse dalszego rozwoju turystyki w Alpach w kontekście ochrony krajobrazu naturalnego, podaje informacje o Alpach, niezamieszczone w podręczniku.
40. Poznajesz życie w tajdze	wskazuje na mapie świata obszary porośnięte tajgą, podaje przykłady roślin i zwierząt charakterystycznych dla tajgi.	opisuje przystosowania roślin i zwierząt do życia w tajdze, układa prosty łańcuch pokarmowy występujący w tajdze.	opisuje klimat umiarkowany chłodny i związane z nim warunki życia organizmów w tajdze. porównuje strategie różnych zwierząt	wymienia, na podstawie interpretacji klimatogramu, cechy klimatu umiarkowanego chłodnego.	charakteryzuje obszary leśne klimatu umiarkowanego chłodnego na kuli ziemskiej.

			zapewniające im przetrwanie zimy.		
41. Poznajesz życie w tundrze	wskazuje na mapie świata obszary porośnięte tundrą, podaje przykłady organizmów zamieszkujących tundrę.	wymienia, na podstawie interpretacji wykresu klimatycznego, cechy klimatu strefy okołobiegunowej, opisuje przystosowania roślin i zwierząt do życia w tundrze.	opisuje klimat strefy okołobiegunowej i związane z nim warunki życia w tundrze, układa prosty łańcuch pokarmowy występujący w tundrze.	wyjaśnia, dlaczego w tundrze nie występują drzewa, wyjaśnia termin wieloletnia zmarzlina.	prezentuje kartę doświadczenia ukazującego znaczenie wieloletniej zmarzliny w rozwoju roślinności oraz opisuje przebieg doświadczenia i dokumentuje je własnymi fotografiami.
42. Czy w okolicach biegunów istnieje życie?	wskazuje na mapie świata obszary zaliczane do strefy okołobiegunowej, podaje przykłady organizmów zamieszkujących obszary polarne.	podaje, na podstawie interpretacji wykresu klimatycznego, cechy klimatu obszarów okołobiegunowych, wskazuje przystosowania organizmów do życia na obszarach Arktyki i Antarktydy.	opisuje różnorodność organizmów zamieszkujących obszary Arktyki i Antarktydy, układa prosty łańcuch pokarmowy występujący na obszarach polarnych.	wymienia charakterystyczne rośliny i zwierzęta zamieszkujące tundrę Arktyki, wskazując te, które żyją tam stale i te, które pojawiają się tylko latem.	określa warunki życia na obszarach okołobiegunowych z podkreśleniem różnic między Arktyką i Antarktydą.
43. Powtórzenie działu „Krajobrazy Ziemi”	wymienia i wskazuje na mapie strefy klimatyczne i krajobrazowo roślinne	opisuje położenie stref klimatycznych i krajobrazowych, wymienia	omawia i charakteryzuje strefy klimatyczne i krajobrazowe	wskazuje różnice klimatyczne i roślinne między strefami, podaje przykłady	przyporządkowuje klimatogramy danej strefie krajobrazowej świata, analizuje je

	Ziemi, spośród stref krajobrazowo-roślinnych wymienia te, które mogą być atrakcją turystyczną; podaje przykłady, wskazuje różnice między krajobrazem gór niskich i krajobrazem wysokogórskim.	przykładowe rośliny i zwierzęta danej strefy krajobrazowo-roślinnej, wymienia pojęcia poznane podczas omawiania krajobrazów na Ziemi.	(roślinne) na Ziemi.	i uzasadnia występowanie krajobrazów astrefowych, wyjaśnia znaczenie nowopoznanych pojęć i posługuje się nimi.	i uzasadnia, posługuje się informacjami o strefach krajobrazowo-roślinnych, które nie są zamieszczone w podręczniku.
Dział 6 – Bliżej fizyki					
44. Wielkości charakteryzujące substancje	wymienia jednostki masy, wymienia jednostki objętości, wyznacza masę i objętość wybranych ciał.	przelicza jednostki masy i objętości, definiuje gęstość, na podstawie jednostki masy i objętości podaje jednostkę gęstości.	oblicza gęstość substancji, znając jej masę i objętość, interpretuje pojęcie masy i gęstości.	interpretuje gęstość jako wielkość fizyczną.	przekształca wzór na gęstość i wyznacza z niego masę lub objętość.
45. Jakie są rodzaje ruchu?	opisuje dowolny ruch ciała, podaje przykłady ruchów prostoliniowych i krzywoliniowych.	wyjaśnia pojęcie układu odniesienia, wyjaśnia terminy tor i droga, wymienia jednostki czasu i potrafi je przeliczać,	podaje przykład świadczący o względności ruchu, stosuje definicję prędkości do wyznaczenia jej wartości.	prezentuje symbole literowe prędkości, drogi i czasu oraz formułę matematyczną definiującą prędkość.	przekształca wzór na prędkość, wyznaczając z niego drogę lub czas.

		wymienia jednostki drogi i potrafi je przeliczać.			
46. Jak wyznaczyć prędkość ciała?	porównuje prędkości poruszających się ciał.	opisuje sposób wyznaczenia prędkości dowolnego ciała.	przelicza jednostki drogi, czasu i prędkości.	oblicza prędkość poruszających się ciał, znając drogę i czas jej przebycia.	oblicza parametry ruchu na podstawie definicji prędkości.
47. Tarcie i inne opory ruchu	opisuje zjawisko tarcia w ciałach stałych i cieczech, opisuje opory ruchu występujące w przyrodzie.	opisuje pozytywne i negatywne skutki oporów ruchu w przyrodzie.	wyjaśnia, od czego zależy siła tarcia dwóch trących się powierzchni.	podaje, w jaki sposób można zmniejszyć lub zwiększyć siłę tarcia.	opisuje skutki występowania siły tarcia lub oporu ruchu w przykładzie podanym przez nauczyciela.
48. Co nazywamy prądem elektrycznym?	wymienia źródła energii elektrycznej, wymienia przykładowe odbiorniki energii elektrycznej.	opisuje przepływ prądu elektrycznego, podaje przykłady przewodników i izolatorów.	opisuje wygląd i funkcję przewodu elektrycznego, podaje przykłady niebezpiecznego użytkowania urządzeń elektrycznych.	wyjaśnia pojęcie przewodnika i izolatora, wymienia napięcie, jako cechę charakteryzującą źródła energii elektrycznej.	wymienia wielkości fizyczne charakteryzujące prąd elektryczny oraz ich jednostki.
49. Kiedy płynie prąd elektryczny?	wymienia elementy prostego obwodu elektrycznego.	opisuje za pomocą symboli elementy prostego obwodu elektrycznego, wymienia warunki	rysuje schemat obwodu elektrycznego na podstawie jego rzeczywistego wyglądu,	wyjaśnia znaczenie zabezpieczania obwodu elektrycznego w naszych domach, wymienia sytuacje,	rysuje schemat obwodu elektrycznego zawierającego dwa lub więcej odbiorników.

		przepływu prąd elektrycznego w obwodzie.	łączy elementy obwodu elektrycznego na podstawie narysowanego schematu.	w jakich może dojść do porażenia prądem elektrycznym.	
50. Urządzenia, które ułatwiają prace w domu	wymienia urządzenia elektryczne używane w domach, podaje podstawowe zasady bezpieczeństwa obowiązujące podczas korzystania z urządzeń elektrycznych.	określa miejsce podłączenia i sposób użytkowania przykładowego urządzenia elektrycznego.	opisuje zasadę bezpiecznego użytkowania przykładowego urządzenia elektrycznego.	prezentuje na wybranym przykładzie zasadę działania prostego urządzenia elektrycznego.	opisuje budowę i zasady działania urządzenia elektrycznego na podstawie instrukcji obsługi.
51. Dlaczego oszczędzamy energię elektryczną?	rozdziela odnawialne i nieodnawialne źródła energii, wymienia sposoby oszczędzania energii elektrycznej.	krótko charakteryzuje wybrane źródła energii, podaje przykłady szkodliwego działania kwaśnych opadów na rośliny.	uzasadnia pojęcia: odnawialne i nieodnawialne źródła energii, wyjaśnia szkodliwy wpływ na środowisko produktów spalania paliw kopalnych.	uzasadnia korzyści płynące z oszczędzania energii.	interpretuje wynik doświadczenia <i>Sprawdź, jaki wpływ na rośliny ma „kwaśny deszcz”</i> .
52. Jakie właściwości mają magnesy?	wymienia nazwy magnesów trwałych, podaje, kiedy dochodzi do odpychania, a kiedy do przyciągania	opisuje pojęcie biegunów magnetycznych.	rozdziela bieguny magnetyczne oraz określa je za pomocą symbolu i koloru.	opisuje pole magnetyczne wokół magnesu sztabkowego i podkowiastego.	podaje zastosowania magnesów.

	biegunów magnetycznych dwóch różnych magnesów.				
53. Pole magnetyczne Ziemi	opisuje sposób wyznaczania biegunów magnetycznych Ziemi.	opisuje pole magnetyczne Ziemi, wyjaśnia znaczenie występowania pola magnetycznego Ziemi dla niektórych zwierząt.	buduje własny kompas, buduje własny elektromagnes.	wyjaśnia, co pokazuje igła magnetyczna.	opisuje wykorzystanie elektromagnesu.
54. Powtórzenie działu „Blżej fizyki”	wymienia jednostki masy, objętości i gęstości, wymienia jednostki drogi, czasu i prędkości, podaje przykłady przewodników i izolatorów, rysuje symbole graficzne elementów obwodu elektrycznego.	opisuje ruch, biorąc pod uwagę, jego względność i kształt toru, wymienia skutki działania sił tarcia i oporów ruchu, wymienia ciężar i rodzaje trących się powierzchni jako własności siły tarcia, określa właściwości magnesów trwałych.	przelicza jednostki masy i objętości, przelicza jednostki drogi, czasu i prędkości, opisuje przepływ prądu elektrycznego w przewodniku, opisuje pole magnetyczne Ziemi.	oblicza gęstość substancji. znając jej masę i objętość, oblicza prędkość poruszających się ciał, znając drogę i czas jej przebycia.	oblicza masę lub objętość ciał, korzystając z definicji gęstości, oblicza parametry ruchu na podstawie definicji prędkości.
Dział 7 – Powtórzenie przed gimnazjum					
55. Powtórzenie wiadomości –	wymienia cechy badacza przyrody,	wymienia źródła wiedzy o tematyce	wyjaśnia znaczenie obserwacji	określa warunki, w których pozostaje	opisuje poznane zjawiska, posługując się

<p>obserwacje i doświadczenia przyrodnicze</p>	<p>opisuje sposoby poznawania przyrody, opisuje rolę zmysłów w odbieraniu wrażeń ze środowiska zewnętrznego, podaje przykłady przyrządów optycznych służących do obserwacji wymienionych obiektów przyrodniczych, planuje proste doświadczenie przyrodnicze pozwalające poznać rozwój dowolnej rośliny, podaje przykłady obiektów przyrodniczych, które można obserwować.</p>	<p>przyrodniczej i wskazuje ich znaczenie w formułowaniu wniosków z obserwacji i doświadczeń, odróżnia próbę kontrolną od próby badawczej w doświadczeniu, podaje przykłady dokumentowania obserwacji i doświadczeń przyrodniczych.</p>	<p>i doświadczeń w poznawaniu przyrody, wskazuje różnice między próbą badawczą i próbą kontrolną, wyjaśnia, czym się różni obserwacja od doświadczenia przyrodniczego.</p>	<p>próba badawcza i próba kontrolna doświadczenia przyrodniczego, planuje kartę obserwacji przyrodniczej, opisuje znaczenie karty pracy doświadczenia.</p>	<p>schematem lub modelem, wyjaśnia, kiedy można wyciągać wnioski z obserwacji i doświadczeń.</p>
<p>56. Powtórzenie wiadomości – substancje i ich przemiany</p>	<p>podaje przykłady trzech stanów skupienia substancji i ich mieszanin, podaje przykłady</p>	<p>opisuje poznane zjawiska, wyjaśnia poznane pojęcia.</p>	<p>posługuje się drobinowym modelem budowy materii, określa warunki, w których zachodzą</p>	<p>definiuje poznane pojęcia, opisuje poznane zjawiska, posługując się schematem lub</p>	<p>wyciąga wnioski z doświadczeń, rozwiązuje poprawnie test podstawowy (A lub B) i dodatkowo test</p>

	poznanych zjawisk, podaje przykłady zastosowania materiałów zależnie od ich właściwości.		poznane zjawiska.	modelem.	trudny (C).
57. Powtórzenie wiadomości – pogoda i jej składniki	wymienia podstawowe składniki pogody, rozróżnia opady i osady atmosferyczne.	przedstawia na mapie pogody składniki za pomocą znaków synoptycznych, opisuje, jakie są przyczyny powstawania tęczy, opisuje przyczyny występowania burz.	wymienia przyrządy, za pomocą których mierzymy poszczególne składniki pogody, opisuje pogodę na podstawie mapy synoptycznej lub komunikatu słownego.	porównuje prędkość dźwięku i prędkość światła.	szacuje odległość od centrum burzy na podstawie prędkości dźwięku, światła i czasu między błyskiem pioruna a grzmotem.
58. Powtórzenie wiadomości – świat roślin	rozróżnia rośliny zielne, drzewa i krzewy, rozpoznaje organy roślinne, opisuje zmiany w świecie roślin zachodzące w ciągu roku.	podaje przykłady roślin rosnących w różnych środowiskach, rozpoznaje pospolite gatunki nagonasiennych i okrytonasiennych, podaje miejsce zachodzenia i cel procesu fotosyntezy.	podaje funkcje organów roślinnych.	rozróżnia mchy, paprocie, skrzypy i widłaki, wymienia warunki niezbędne do przebiegu fotosyntezy.	opisuje sposoby rozmnażania się roślin.
59. Powtórzenie	podaje przykłady	wymienia wspólne	porównuje ryby, płazy,	porównuje pierścienice,	podaje przykłady

wiadomości – świat zwierząt	zwierząt żyjących w różnych środowiskach, rozróżnia bezkręgowce i kręgowce.	cechy zwierząt, opisuje podstawowe zasady opieki nad zwierzętami domowymi.	gady, ptaki i ssaki, klasyfikuje pospolite zwierzęta różnych środowisk do głównych grup systematycznych.	skorupiaki, pajęczaki, owady i mięczaki, wskazuje przystosowania ryb do życia w wodzie i ptaków do lotu.	zwierząt egzotycznych żyjących w różnych środowiskach i ich przynależność systematyczną.
60. Powtórzenie wiadomości – organizm człowieka	wymienia komórkę jako najmniejszy element budujący wszystkie organizmy, podaje przykłady układów narządów budujących organizm człowieka, wymienia etapy rozwoju człowieka, opisuje zmiany zachodzące w organizmach dziewcząt i chłopców podczas dojrzewania płciowego.	wymienia narządy budujące organizm człowieka i określa ich przynależność do odpowiedniego układu, podaje funkcje wybranych układów narządów człowieka.	podaje przykłady komórek budujących ciało człowieka, podaje przykłady tkanek budujących ciało człowieka.	opisuje tkankę jako zespół komórek, opisuje układy narządów budujących organizm człowieka, charakteryzuje etapy rozwoju człowieka.	opisuje hierarchiczną budowę ciała człowieka, podaje odpowiednie przykłady.
61. Powtórzenie wiadomości – jak być zdrowym?	opisuje zachowania zapobiegające chorobom przenoszonym przez zwierzęta, bakterie,	podaje przykłady zachowań i sytuacji, które mogą zagrażać zdrowiu i życiu człowieka,	uzasadnia konieczność zachowania postawy asertywnej wobec presji otoczenia, wymienia podstawowe	podaje przykłady negatywnego wpływu wybranych gatunków zwierząt, roślin, grzybów, bakterii	uzasadnia stwierdzenie, że aktywny wypoczynek sprzyja utrzymaniu zdrowia, wymienia zasady

	<p>wirusy, wyjaśnia, na co należy zwracać uwagę podczas zakupu i przechowywania produktów spożywczych. podaje przykłady produktów spożywczych korzystnie i niekorzystnie wpływających na organizm człowieka, wyjaśnia, na czym polega higiena skóry, włosów, zębów, paznokci i odzieży, wskazuje właściwe sposoby spędzania wolnego czasu z uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa w czasie gier i zabaw, podaje numery alarmowe.</p>	<p>wymienia podstawowe zasady bezpiecznego zachowania się w domu. podaje propozycje asertywnego zachowania się wobec presji otoczenia.</p>	<p>zasady postępowania z produktami spożywczymi. opisuje zasady właściwego odżywiania się.</p>	<p>i wirusów na zdrowie człowieka.</p>	<p>zdrowego stylu życia i uzasadnia konieczność ich stosowania. wykazuje, dobierając argumenty dotyczące fizjologii organizmu człowieka, szkodliwy wpływ alkoholu, nikotyny i substancji psychoaktywnych.</p>
<p>62. Powtórzenie wiadomości –</p>	<p>podaje pełną nazwę państwa polskiego,</p>	<p>wymienia państwa graniczące z Polską,</p>	<p>omawia podział administracyjny Polski,</p>	<p>charakteryzuje poszczególne pasy</p>	<p>ocenia skuteczność różnych form ochrony</p>

<p>Polska, nasza ojczyzna</p>	<p>podaje nazwę miasta będącego stolicą Polski, wymienia i wskazuje na mapie większe miasta Polski,</p>	<p>podaje od której strony świata dane państwo jest naszym sąsiadem. wymienia instytucje państwowe znajdujące się w stolicy,</p>	<p>określa położenie pasów rzeźby terenu względem siebie.</p>	<p>rzeźby terenu w Polsce, wyjaśnia, na jakiej podstawie zostały w Polsce wydzielone pasy rzeźby terenu,</p>	<p>przyrody, podaje informacje dotyczące krain geograficznych Polski, nieujęte w podręczniku (ciekawostki).</p>
	<p>na podstawie mapy opisuje ukształtowanie powierzchni Polski.</p>	<p>wymienia nazwy, i krótko omawia (w jednym zdaniu), pasy rzeźby terenu w Polsce, opisuje, w jaki sposób można chronić przyrodę.</p>		<p>na podstawie opisu cech krajobrazu, rozpoznaje i podaje nazwę pasa rzeźby terenu, opisuje formy ochrony przyrody w Polsce.</p>	
<p>63. Powtórzenie wiadomości – planeta Ziemia</p>	<p>wymienia nazwy ruchów Ziemi, wymienia najważniejsze następstwo ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi, wymienia i wskazuje na mapie kontynenty i oceany kuli ziemskiej.</p>	<p>charakteryzuje ruchy Ziemi, określa wokół czego się odbywa, czas trwania itp. charakteryzuje linię brzegową rozwiniętą i nierozwiniętą.</p>	<p>wymienia wszystkie następstwa ruchów Ziemi. wyjaśnia pojęcie wszechoceanu, charakteryzuje dno oceaniczne.</p>	<p>podaje co najmniej 5 cech charakteryzujących Ziemię jako planetę, charakteryzuje kontynenty, określając ich położenie, linię brzegową i inne cechy, wyjaśnia, dlaczego na Ziemi występują strefy oświetlenia Ziemi i dlaczego na ich obszarze występują</p>	<p>wyjaśnia występowanie na Ziemi krajobrazów astrefowych, analizuje mapy tematyczne i wyciąga wnioski.</p>

				strefy klimatyczne, charakteryzuje strefy klimatyczne Ziemi.	
Dział 8 – Osiągnięcia człowieka					
64. Odkrycia i wynalazki zmieniają życie ludzi	wymienia nazwy prostych narzędzi stosowanych przez ludzi pierwotnych, wymienia nazwy surowców stosowanych w dawnych czasach do wyrobu narzędzi.	przedstawia przełomowe wydarzenia w dziejach ludzkości, opisuje sposoby wytwarzania pierwszych naczyń używanych przez człowieka.	wyjaśnia znaczenie metod posługiwania się ogniem, opisuje wpływ hutnictwa szkła na rozwój nauk przyrodniczych.	przedstawia zalety i wady materiałów pisarskich stosowanych w historii ludzkości.	uzasadnia znaczenie przełomowych odkryć dla rozwoju ludzkości.
65. W jaki sposób ludzie poznają Wszechświat?	wymienia przyrządy i sposoby służące poznawaniu kosmosu.	wymienia ważne wydarzenia związane z podbojem kosmosu.	wskazuje w kolejności chronologicznej wydarzenia związane z podbojem kosmosu.	wymienia powody, dla których ludzie chcą poznawać kosmos.	wymienia wydarzenia z współczesnej historii podboju kosmosu.
66. Co to jest telekomunikacja?	wyjaśnia znaczenie terminu telekomunikacja, wymienia rodzaje sieci tworzące wspólną sieć telekomunikacyjną, wskazuje podstawowe elementy komputera.	wymienia podstawowe elementy sieci telekomunikacyjnej, wymienia zastosowania komputera.	podaje przeznaczenie podstawowych elementów sieci telekomunikacyjnej, przedstawia zasadę działania telefonu.	porównuje zasady działania telefonii stacjonarnej i komórkowej (mobilnej).	charakteryzuje sposoby przesyłania informacji w technice analogowej i cyfrowej.

67. Osiągnięcia medycyny są ogromne	wymienia zasady profilaktyki chorób układu krążenia.	wymienia najważniejsze odkrycia w dziedzinie zwalczania chorób zakaźnych i ich twórców oraz określa, kiedy miały miejsce.	wyjaśnia zasadę działania szczepionki oraz antybiotyków, podaje przykłady narządów, które można przeszczepiać.	wyjaśnia, na czym polega miażdżyca.	wyjaśnia istotę chorób nowotworowych.
68. Polacy przyczynili się do rozwoju nauki	wymienia nazwiska pięciu sławnych Polaków, wymienia odkrycia, dokonania, wynalazki poszczególnych osób.	prezentuje sylwetki wybranych, sławnych Polaków.	zestawia nazwiska sławnych Polaków z dziedziną wiedzy i okresem działalności.	omawia dokonania polskich uczonych i wynalazców.	uzasadnia znaczenie dokonań polskich uczonych dla rozwoju nauki.
69. Jakie są globalne problemy ludzkości?	podaje przykłady codziennych działań ludzi, które mogą się przyczynić do ochrony środowiska.	wymienia 3 agendy ONZ i określa ich główne zadania, podaje przykłady polskich organizacji charytatywnych i ich działalności.	wymienia i krótko opisuje główne problemy ludzkości.	przedstawia ideę rozwoju zrównoważonego.	wymienia alternatywne źródła energii i uzasadnia celowość ich poszukiwania.
70. Fizyka, chemia, biologia i geografia należą do nauk przyrodniczych	wymienia nauki przyrodnicze, podaje po jednym przykładzie zagadnień związanych z fizyką, chemią, biologią i geografią.	krótko omawia, czym się zajmują: fizyka, chemia, biologia i geografia.	podaje przykłady zagadnień fizycznych, chemicznych, biologicznych i geograficznych, które były omawiane na lekcjach przyrody.	podaje przykłady metod badawczych stosowanych w fizyce, chemii, biologii i geografii, uzasadnia znaczenie nauk przyrodniczych	wykazuje istnienie związków między różnymi naukami przyrodniczymi.

				dla rozwoju cywilizacji ludzkiej.	
--	--	--	--	--------------------------------------	--